

Катарина П. Перић

katarina.peric@nb.rs

Татјана С. Тимотијевић

tatjana.timotijevic@nb.rs

Жељко Н. Димитријевић

zeljko.dimitrijevic@nb.rs

Народна библиотека Србије

ПУБЛИКОВАЊЕ У ОТВОРЕНОМ ПРИСТУПУ И ПОЈАВА ПРЕДАТОРСКИХ ЧАСОПИСА И ИЗДАВАЧА

Сажетак

Развој електронског издаваштва прати развој отвореног приступа. Отворени приступ (енг. *Open Access*) часописа у електронском издању омогућава корисницима да на било ком месту и у било које време могу приступити и читати научне радове. Наравно, аутори и издавачи се на неки начин морају осигурати од неовлашћеног преузимања и копирања радова. Публиковање у отвореном приступу поред мноштва предности носи са собом и одређене покушаје злоупотребе. Оне се испољавају стварањем лажних, тзв. предаторских издавача часописа. Циљ овог рада је да прикаже на које све начине предаторски издавачи делају и које се мере морају предузети како би се аутори заштитили. Иако појам предаторских издавача није нов, њихов пораст у последње време указује да је ово и те како важан проблем којим се треба бавити и радити на проналажењу решења. Истраживачи данас морају бити изузетно опрезни приликом слања својих радова, јер једном послати рад у предаторски часопис бива, како се то популарно назива, „сахрањен” и такав рад је немогуће повратити.

Кључне речи: научно издаваштво, отворени приступ, истраживачи, ауторско право, предаторски часописи, предаторски издавачи, киднаповани часописи

Увод

Преласком са штампаних на електронске публикације процес претраживања и проналажења потребних информација се, с једне стране, убрзао и поједноставио, али исто тако је, с друге стране, поставио пред истраживаче нове изазове. Проблем је што број доступних публикација све више расте, а библиотеке нису у могућности да набаве сву потребну литературу. Стога се библиотеке удружују и оснивају конзорцијуме са основним циљем оптимизације набавке научне литературе. Са папирних издања часописа прелази се на електронска. Поред приступа литератури комерцијалног карактера коју публикују велики светски издавачи, библиотеке у све већој мери нуде приступ дигиталним садржајима који је доступан свима – у режиму отвореног приступа.

Отворени приступ¹ представља светски савремени тренд научног издаваштва и један од главних циљева ОА је да научна литература буде потпуно бесплатно доступна крајњем кориснику. Истраживачима треба обезбедити приступ садржајима у научним часописима без обзира на то да ли су институције у којима су они чланови претплаћене на тај садржај или не. Ово је својеврстан покушај да претплата за приступ научној литератури пређе на нови економски модел – уместо библиотека претплата прелази директно на ауторе или њихове институције. Финансијери пројекта захтевају да сви добијени резултати буду у ОА режиму што омогућава свим потенцијалним корисницима директан приступ. За кориснике и за библиотеке главна добит од ОА режима је та што је све бесплатно, док за ауторе то представља повећану видљивост њихових радова и потенцијално повећање цитираности.

Публиковање у ОА режиму

Постоји неколико врста публикавања у ОА режиму, а два основна су зелени (green) и златни (gold).

Први вид представља самоархивирање јер аутори сами похрањују своје радове у репозиторијуме, било институционалне, било тематске (ArXiv – математика, физика, PubMed – биомедицинске науке, RePEc – економија и др.). Они такође могу поставити копију свог рада на веб-страницу

---

¹ Open Access (OA) – публикавање у режиму отвореног приступа

институције којој припадају или на личну веб-страницу. Иако се само-архивирање често везује за потпуно отворени зелени приступ, некад се дешава да репозиторијуми наплаћују одређену врсту надокнаде са циљем да одрже, унапреде и прошире свој складишни простор. Најчешћа пракса је да се институционални репозиторијуми креирају при универзитетима, али није мање заступљена ни пракса да се то чини и при научним институтима, ради чувања великог броја радова сарадника. Репозиторијуми при универзитетима у својих архивама чувају докторске дисертације што их чини доступним јавности и лако се могу проналазити. Дисциплинарни или тематски (предметни) репозиторијуми садрже дигитализоване и архивирани материјале научника и истраживача из одређене дисциплине и сврха њихог креирања је да омогући истраживачима из те области широк увид у објављену литературу како би се олакшало истраживање и писање научно-истраживачких радова.

Други вид је публикување у рецензираним часописима који су у потпуности у ОА режиму (gold) или делимично (хибридни часописи). Статистике указују на то да је данас преко 15% научних часописа у отвореном приступу и са сталном тенденцијом пораста. Број репозиторијума који окупљају часописе и књиге у отвореном приступу такође је у порасту, а неки од најпосећенијих су DOAJ², PLoS³, Free Medical Journals (за часописе), DOAB⁴, Google Books, FreeBooks4Doctors (за књиге) и др. Све већа пажња посвећује се оснивању ОА репозиторијума докторских дисертација. У Србији су то репозиторијуми е-тезе при свим нашим универзитетима, као и DoiSerbia PhD репозиторијум који садржи преко 1.000 теза одбрањеним на универзитетима у Србији. Најпознатији у Европи и свету јесу DART Europe и OATD.^{5, 6} Услед све већег броја репозиторијума, како тематских, тако и оних који окупљају литературе из разних научних дисциплина, формира-

---

² Directory of Open Access Journals – директоријум часописа у отвореном приступу

³ Public Library of Science – јавна научна библиотека

⁴ Directory of Open Access Books – директоријум књига у отвореном приступу

⁵ Open Access Theses and Dissertations – тезе и дисертације у отвореном приступу

⁶ Катарина Перић, „Отворени приступ и академски дигитални репозиторијуми” (необјављен мастер рад, Филолошки факултет, Београд, 2015), 18.

ју се и портали који представљају својеврстан вид регистара ОА репозиторијума – ROAR⁷, OpenDOAR⁸, OAPEN⁹ и др.

Како би се ови начини публиковања како часописа тако и књига униформисали, покренут је пројекат SHERPA¹⁰ који развија отворене архиве на водећим универзитетима у Великој Британији.¹¹ Овај пројекат је завршен у јануару 2006. године и његови циљеви су били следећи:

- Креирање институционализованом отвореном приступа дигиталним репозиторијумима у 20 институција које су у складу са ОА иницијативом (ОАИ РМН¹²) и користе eprints.org софтвер;
- рад на проналажењу кључног решења за креирање, популарисање и одржавање електронских колекција;
- формулација прихватљивих стандарда за ширење садржаја у кооперацији са понуђачима услуга ОА иницијативе;¹³
- давање корисних информација и дељење стеченог знања у циљу помагања онима који су заинтересовани за сличне сервисе.

Један од SHERPA сервиса јесте RoMEO.¹⁴ База овог сервиса се налази на Нотингем универзитету.¹⁵ Сервис пружа податке о издавачима, као и њихове ставове према самоархивирању. На самом сајту се може наћи листа часописа са информацијама о наслову, издавачу, ISSN броју, e-ISSN броју и нивоу отворености часописа.

---

⁷ Registry of Open Access Repositories – регистар репозиторијума у отвореном приступу

⁸ Directory of Open Access Repositories – директоријум репозиторијума у отвореном приступу

⁹ Open Access Publishing in European Networks – издаваштво у отвореном приступу на европским мрежама

¹⁰ Securing a Hybrid Environment for Research Preservation and Access – Осигурање хибридног окружења за очување и приступ истраживачком раду

¹¹ SHERPA Project, <http://www.sherpa.ac.uk/projects/sherpa.html> (преузето 20.8.2016)

¹² Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting – Иницијатива за отворене архиве – протокол за прикупљање метаподатака

¹³ OAI Service Providers

¹⁴ Rights Metadata for Open archiving – Права о метаподацима у отвореном архивирању

¹⁵ Nottingham University

Политике публиковања научних радова су следеће:¹⁶

- Часопис дозвољава да аутори похрањују у репозиторијуме нерецензирану (pre-print) и рецензирану верзију рада (post-print) или финални рад (PDF);
- часопис дозвољава да аутори похрањују у репозиторијуме само рецензирану верзију радова (post-print) или PDF верзију;
- часопис дозвољава да аутори похрањују у репозиторијуме само нерецензирану верзију радова (pre-print);
- часопис не дозвољава похрањивање радова у репозиторијуме.

Појам и развој идеје о предаторским часописима

Појам предаторских часописа је релативно нов у научно-издавачкој заједници у Србији и истраживачи још увек нису у потпуности информисани ко су предаторски издавачи и каква штета може настати уколико објаве рад код неког оваквог издавача. Предаторски часописи су научни часописи у отвореном приступу који заговарају златни модел научног издаваштва ради брзог и лаког профита.

У свету се овај појам појавио тек недавно. Године 2010. назив „предаторски часописи“¹⁷ и „предаторски издавачи“¹⁸ први пут је употребио библиотекар Џефри Бил (Jeffrey Beall) када је објавио листу предаторских издавача на свом блогу <https://scholarlyoa.com>. Бил је академски библиотекар са више од 25 година искуства у блиблиотечко-информационој делатности у библиотеци на Универзитету у Денверу (Колорадо). Почео је да се бави научним часописима у отвореном приступу 2009. године, док је изучавао политику рада издавача „Bentham Open”. У свом раду о овом издавачу, који је објавио у часопису ”The Charleston Advisor”,¹⁹ цитира сајт издавача: „All submitted articles undergo a fast but rigorous

¹⁶ SHERPA/RoMEO: Browse RoMEO Journals, <http://www.sherpa.ac.uk/romeo/journalbrowse.php?la=en&fidnum=|&mode=simple> (преузето 20.8.2016)

¹⁷ Predatory journals

¹⁸ Predatory publishers

¹⁹ Jeffrey Beall, „Bentham Open : Advisor Reviews--Standard Review”, *The Charleston Advisor* (2009), <http://eprints.rclis.org/13538/1/s8.pdf> (преузето 5.8.2016)

peer-review procedure, followed by prompt submission of an article for publication.” Бил објашњава да неки радови објављени у часописима овог издавача обилују непопуларним и дискутабилним темама које не би биле прихваћене у општепознатим и признатим научним часописима. Најјефтиније индивидуално чланство у Bentham Open-у износило је 1,600\$, на основу чега је аутор могао да добије попуст од 5% за трошкове објављивања рада. Што значи да аутор мора да објави 40 радова како би био на нули у оквиру те врсте чланарине, јер је цена једног објављеног чланка била 800\$. Оваква пракса је веома дискутабилна и навела је Била на одлуку да се позабави часописима у отвореном приступу. Из даљих истраживања проистекао је његов блог ”Scholarly Open Access – Critical analysis of scholarly open-access publishing” на коме се могу наћи листе потенцијалних предаторских часописа и издавача, хакованих часописа, као и друге корисне информације.

Дуго се на часописе у отвореном приступу гледало са одређеним недовољем и дозом неповерења, али је, као и за сваку новину у свету, потребно одређено време да се схвате њен циљ и сврха. Издавачи све више примењују ОА режим уз одређену наплату аутору, док је за крајње кориснике приступ бесплатан. Што се Bentham Open-а тиче данас је ситуација сасвим другачија. На њиховом сајту постоји одељак *Information for Authors/Reviewers* у оквиру којег се наводи, иако не стоји цена појединачног објављеног чланка, да аутори који су чланови организације добијају попуст од 50%.

Карактеристике предаторских издавача / часописа

Уредништво

Индикативно је да предаторски издавачи углавном не објављују на својим веб-сајтовима листу уредника, чланова уређивачких одбора, рецензента итд. У случају да таква листа постоји, власник издавачке куће може бити назначен и као главни уредник за све часописе које издаје. Уредници су углавном представљени без важних информација које би ауторима биле од великог значаја, као што је нпр. афилијација. Ако је одређени часопис наведен као међународни, а чланови уредништва су са истог географског подручја, претпоставка је да се ипак не ради о квалитетном часопису и да би требало што детаљније истражити како часопис тако и издавача. У неким случајевима чланови уредништва и уређивачких одбора могу бити наведени у оквиру неког часописа без њиховог знања и одобрења. У таквим случајевима битно је потражити додатне информације о члановима на њиховим блог страницама (ако их поседују) или на разним академским профилима и друштвеним мрежама. Уколико су стварно уредници часописа, такве информације ће навести и на личним профилима. Уредништва предаторских часописа засипају ауторе великим бројем писама путем електронске поште уз позив да објаве рад у часопису, као и да постану чланови уређивачких одбора (у обраћањима углавном постоје граматичке/типографске грешке (најчешће почињу навођењем наслова неког рада који је већ објављен у неком часопису), а све у циљу стицања утиска да је понуда озбиљна и да неко прати ауторов рад. Писма као што су ова врло често су упућена са комерцијалних e-mail адреса (gmail, yahoo и сл.). Наведени подаци о квалитету и рангу часописа најчешће су лажни, док наведени сајт часописа уопште не ради или ако ради углавном је дизајниран тако да подсећа на сајт неког реномираног издавача.

Веб-сајтови

Издавачи часописа у отвореном приступу морају на својим веб-страницама имати информацију да је сав материјал у отвореном приступу и архиве часописа у том случају морају да буду доступне корисницима. Такође, бит-

но је да политика уређивања буде транспарентна и свима доступна. Неретко се догађа да не постоји довољно или уопште нема података о накнадама које аутор плаћа за објављивање чланка, него се те информације доставе аутору тек по објављивању. Чланци објављени у оваквим часописима теже се проналазе на мрежи, што онемогућава индексним базама да их препознају и преузму метаподатке о радовима.

Назив часописа, његова дисциплина, рецензија

Понекад је сам назив часописа у раскораку са својом мисијом и радовима које објављује. Уколико се ради о одређеном часопису који у свом називу садржи реч „International”, а бави се искључиво темама са једног географског подручја, и обратно – уколико је то часопис одређене земље, а издавач, уредник или било која наведена институција нема везе са земљом наведеном у његовом називу – све то указује да се вероватно ради о сумњивом часопису и издавачу.

На листи дисциплина које часопис покрива врло често се наводи широк опсег научних области са јасном поруком аутору да његов рад свакако припада подручју којим се часопис бави.

Поступак рецензије у предаторским часописима није довољно транспарентан, док у неким случајевима она и не постоји, што доприноси лакшем прихватању радова за публикување уз занемаривање њиховог квалитета.

Лажне организације за рачунање фактора утицајности часописа

Предаторски часописи на својим веб-сајтовима и у позивним мејловима лажно наводе високе импакт-факторе²⁰ (IF) и у већини случајева за издавача IF наводе компанију Thomson Reuters. Једноставним увидом у базу Journal Citation Report лако је проверити да ли одређени часопис заиста има IF који рачуна Thomson Reuters. Упркос томе, у последње време јављају се лажни импакт-фактор сервиси, односно оснивају се организације које рачунају факторе утицајности часописа. Овакве организације на својим веб-страницама нуде информације како су оне сертифициване, али је овај податак немогуће проверити, пошто контакт информације углавном нису транспарентне. Иако у свом називу садрже реч „Indexing”, на својим сајто-

---

²⁰ Impact Factor

вима имају само листе са називима часописа које наводно „индексирају”. Џефри Бил на свом сајту наводи две организације за које верује да су лажне и да у часописима који имају њихов IF не треба публиковати – SPARC Indexing и Root Indexing²¹.

Предаторске конференције

Поред предаторских часописа, све чешћа појава су и предаторске конференције. Сваки истраживач је барем једном у свом „spam” фолдеру наишао на позив да учествује на одређеној конференцији. Некада се овакви мејлови случајно задесе у „spam” фолдеру, али у већини случајева се заправо ради о „конференцијама” које се никада неће ни одржати, јер је у питању обмана истраживача.

Критеријуми за утврђивање предаторских конференција су:²²

- Лажне информације (у позивном мејлу или на веб-страници организатора конференције постоји информација о томе како је конференција непрофитабилна. Међутим, сам издавач је организација која послује за добит; људи који су наведени као саветодавни или организациони одбор углавном су наведени без њиховог знања, као и универзитети и друге организације који су наведени као партнери или спонзори; листа адреса или бројева телефона углавном је лажна или непостојећа);

- нетранспарентна или непостојећа рецензија (она на овим конференцијама углавном не постоји или је једна особа задужена за рецензију свих пристиглих радова, иако се ради о различитим темама за које нису стручни нити специјализовани);

- висока котизација (уколико се упореди са котизацијама других конференција из исте области може се закључити да је она нетипично висока или да излагачи плаћају много више од других учесника);

- радови се брзо прихватају (рок за читање и прихватање/одбијање радова је веома кратак, а у неким случајевима радови бивају прихваћени и пре него што се рок за предају заврши);

---

²¹ Jeffrey Beall, „Two New Completely Fake Impact Factor Companies”, *Scholarly Open Access*, <https://scholarlyoa.com/2016/07/28/two-new-completely-fake-impact-factor-companies/> (преузето 7.8.2016)

²² Jeffrey Beall, „Proposed Criteria for Identifying Predatory Conferences”, *Scholarly Open Access*, <https://scholarlyoa.files.wordpress.com/2016/06/proposed-criteria-for-identifying-predatory-conferences.pdf> (преузето 7.8.2016)

- организатор заказује више различитих конференција у исто време и на истом месту;
- редовно продужавање рока за предају радова или прихватање радова након рока предвиђеног за слање;
- излагачима је омогућено да држе више различитих презентација на једној конференцији;
- повезаност са другим предаторским конференцијама или часописима (радови бивају објављени у часописима који су предаторски и некавалитетни);
- позивни мејлови личе на брошуре за путовања;
- конференција је „међународна” (иако има у свом називу реч „међународна” организатори и/или учесници су сви или барем већином из исте земље);
- организатори наводе да ће радови бити објављени у часопису који је реферисан у Web of Science или Scopus бази, али не наводе називе часописа;
- назив конференције је исти или подсећа на назив неке од признатих, угледних конференција.

Киднаповани часописи

Киднаповани научни часописи²³ (преводе се и као *хаковане интернетне странице*), јесу научни часописи чији је идентитет украден и налази се на лажној интернет страници. Мноштво научних часописа још увек излази само у штампаној верзији и тада се лако може утврдити да је то једина легитимна верзија часописа. Међутим, када часопис има и електронски облик или је то једина његова верзија, творци хакованих интернет страница се труде да лажни веб-сајт што више подсећа на сајт оригиналног издавача²⁴.

У циљу прикупљања што више чланака за објављивање, а самим тим и узимања новца од аутора, ствараоци оваквих страница прате одређени шаблон који је могуће препознати као лажан. Те карактеристике се тичу позивног писма издавача часописа, изгледа веб-странице, процеса рецензије, брзине објављивања рада и слично.

²³ Hijacked journals

²⁴ Predatorski časopisi, <http://kobson.nb.rs/predatorskiEcasopisi/predatorskiEcasopisi.778.html> (преузето 4.8.2016)

Примери хакованих интернет страница

Часопис Wulfenia

Researchers Call
2015

The journal editorial board members hereby invite you to submit your scientific manuscripts to multidisciplinary

WULFENIA
JOURNAL

(5-Year-Impact Factor: 0.649)

<http://multidisciplinarywulfenia.org/submit/index.html>

MUSEUMGASSE 2, KLAGENFURT, AUSTRIA, A-9021
Tel: +4346353630576

New Events:

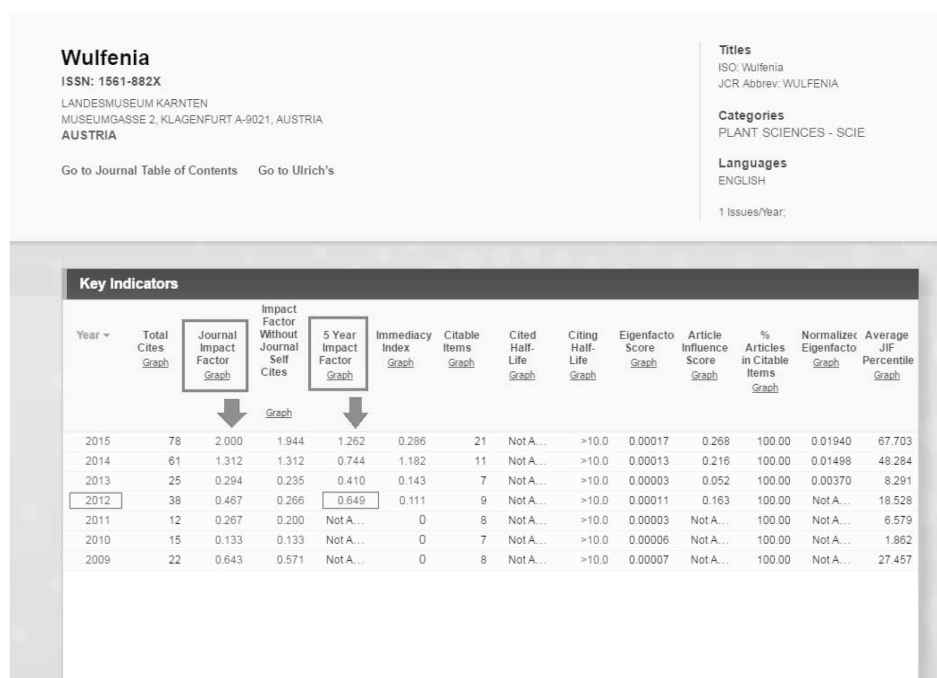
1. The review team aims to make decision on rejection or possible acceptance of submitted papers in a week.
2. The journal 5-year Impact factor is now: **0.649!!!**
3. The journal acceptance rate is now increased to give authors a better publication chance.

Слика 1: *Wulfenia Journal* – screenshot њивној њисма²⁵

Позивно писмо издавача обавезно садржи податке о IF часописа, са линком ка лажној веб-страници. У овом конкретном примеру можемо видети да се за недељу дана доноси одлука да ли ће неки рад бити одбијен или прихваћен, са додатном информацијом да је часопис проширио број радова који се прихватају како би се ауторима дала боља прилика да објављују своје радове.

Позивно писмо може да збуни ауторе, јер је адреса која се наводи узета од легитимног часописа. Међутим, у позивном писму се наводи да је петогодишњи IF 0.649. Ова информација се лако може проверити увидом у Web of Science (WoS) и Journal Citation Report (JCR). Часопис *Wulfenia* се реферише у WoS-у од 2007, први двогодишњи IF је добио 2009, док је први петогодишњи IF добио тек 2012. године. Тај први петогодишњи IF је износио 0.649. Међутим, позивно писмо је послато 2015, што значи да IF морао бити из 2014, евентуално из 2013. године (у случају да још увек није израчунат најновији IF за 2014. годину). Додатно, потпуно исто позивно писмо је примљено 30. 6. 2016, али и 3. 8. 2016. године са истим насловом ("Researchers Call 2015"). Грешка у навођењу године сама по себи је довољан знак да се не ради о легитимном позиву и часопису.

²⁵ Мејл примљен на kobson@nb.rs 27.11.2015. године

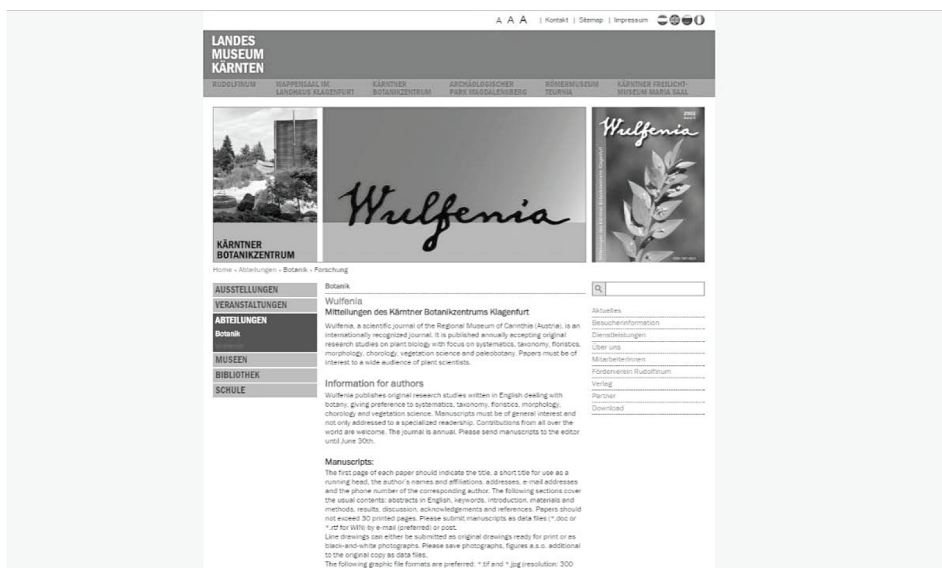

Слика 2: JCR база – подаци о часопису Wulfenia²⁶

У JCR бази приказан је раст обе вредности IF из године у годину. Додатна провера која се може урадити јесте да се реферисани радови у WoS-у упореде са садржајем свезака на самом веб-сајту. Уколико се радови на сајту часописа и у WoS-у поклапају несумњиво се ради о легитимној веб-страници часописа.

Приликом испитивања идентитета и валидности интернет странице од значаја је консултовање неких од сајтова за проверу IP адреса који нуде информације о веб-страницама. Консултације са колегама из исте области могу помоћи при добијању информација о аутентичним часописима и одабиру истих за објављивање научног рада.

²⁶ JCR база – подаци о часопису Wulfenia, <https://jcr.incites.thomsonreuters.com/JCRJournalProfileAction.action?pg=JRNLPF&journalImpactFactor=2&year=2015&journalTitle=Wulfenia-&edition=SCIE&journal=WULFENIA> (преузето 16.8.2016)

Слика 3: Лейтйимни сајт часописца Wulfenia²⁷

Слика 4: Лажни сајт часописца Wulfenia²⁸

²⁷ Легитимни сајт часописца Wulfenia, http://www.landesmuseum.ktn.gv.at/210226w_DE.htm?seite=15 (преузето 5.8.2016)

²⁸ Лажни сајт часописца Wulfenia, <http://www.multidisciplinarywulfenia.org/> (преузето 5.8.2016)

Часопис Sylwan

Пољски часопис *Sylwan* је хакован, јер је стваралац лажне веб-странице часописа направио „енглеску верзију” часописа. Аутентични часопис заиста има своју електронску верзију и своју веб-страницу, али аутентична страница постоји само на пољском језику. Како би придобили ауторе да пошаљу свој рад, на лажној веб-страници постоји доста информација које су релевантне, као на пример: адреса уредништва, ISSN број часописа, година излажења првог броја и слично, али уколико се погледа вредност IF и упореди са вредношћу у JCR бази лако се може увидети да се вредности не поклапају.

Poland 1st ranked JOURNAL

SYLWAN

ISSN: 0039-7660

Impact Factor: 0.263

*****

(ISI-JCR Included)

Highly-Cited Multidisciplinary Peer Reviewed

<http://sylwan.ibles.org/submit.html>

OFFICE: WARSZAWA, POLAND, PL-02 362, PHONE: (+48)225734581

Recent News:

1. Top referenced paper will be awarded 900USD for each issue.
2. SYLWAN awarded as the 1st ranked polish journal 2014.
3. Authors with more than 4 published papers will benefit the journal yearly grant.
4. Free postal service in most Asian countries.

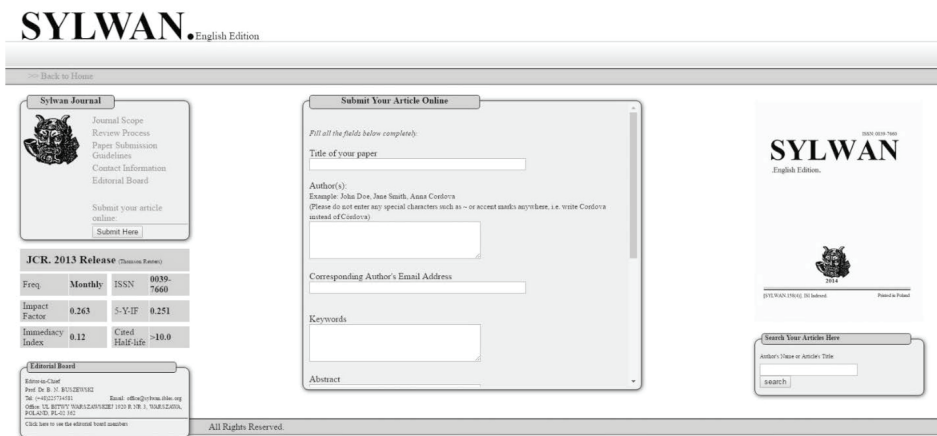
Слика 5: *Sylwan* – screenshot њоизвојног њисма²⁹

The screenshot shows the Sylwan journal website interface. At the top, the logo 'SYLWAN' is displayed. Below it, there is a navigation menu with options like 'Start', 'Profil i historia sita', 'Prezenterata', 'Numeri arhivalne', 'Baza Programowa i Komitet Redakcyjny', 'Wskazniki dla autorow', 'Wywazenie artykulow urzecz Internet', and 'Wyszukawka artykulow'. A central section titled 'Dotychczas wydane zeszyty SYLWAN-a' provides information about the journal's history and current status. On the right, there is a section for 'UWAGA AUTORZY ARTYKULOW III' with important notices for authors. At the bottom, the 'Impact Factor' is listed as 0.410, and the 'Rok wydania' is 15.

Слика 6: *Легитимни сајт часописа Sylwan*³⁰

²⁹ Мејл примљен на kobson@nb.rs 22.11.2015. године

³⁰ Легитимни сајт часописа Sylwan – <https://sylwan.lasy.gov.pl/apex/f?p=sylwan:1:0::NO:> (преузето 5.8.2016)

Слика 7: Лажни сајт часописца Sylwan³¹

The image shows the JCR database profile for the journal Sylwan. It includes the journal's name, ISSN (0039-7660), and contact information. A 'Key Indicators' table is highlighted, showing various metrics from 2009 to 2015. The 2015 data points are circled in red in the original image.

Year	Total Cites	Journal Impact Factor	Impact Factor Without Journal Self Cites	5 Year Impact Factor	Immediacy Index	Citable Items	Cited Half-Life	Citing Half-Life	Eigenfactor Score	Article Influence Score	% Articles in Citable Items	Normalized Eigenfactor	Average JIF Percentile
2015	496	0.410	0.146	0.387	0.073	110	8.5	>10.0	0.00026	0.036	100.00	0.02951	15.909
2014	372	0.322	0.058	0.321	0.080	100	7.8	>10.0	0.00018	0.025	100.00	0.02031	13.077
2013	364	0.295	0.065	0.261	0.076	105	>10.0	>10.0	0.00024	0.032	100.00	0.02620	10.156
2012	344	0.263	0.076	0.251	0.120	100	>10.0	>10.0	0.00016	0.021	100.00	Not A...	10.484
2011	275	0.159	0.034	Not A...	0.060	83	>10.0	>10.0	0.00008	Not A...	98.88	Not A...	2.542
2010	194	0.155	0.033	Not A...	0.073	82	9.4	9.1	0.00007	Not A...	100.00	Not A...	6.481
2009	246	0.149	0.017	Not A...	0.068	88	>10.0	>10.0	0.00004	Not A...	98.88	Not A...	3.261

Слика 8: JCR база – подаци о часопису Sylwan³²

³¹ Лажни сајт часописца Sylwan - <http://sylwan.ibles.org/> (преузето 5.8.2016)

³² JCR база – подаци о часопису Sylwan, <https://jcr.incites.thomsonreuters.com/JCRJournalProfile-Action.action?pg=JRNLPF&journalImpactFactor=0.41&year=2015&journalTitle=Sylwan&edition=SCIE&journal=SYLWAN> (преузето 16.8.2016)

Како се заштити?

У Србији научници-истраживачи добијају све више позива да објаве у неком часопису или да постану чланови уређивачког одбора. Позивни мејлови у којима се гарантује да ће за одређену суму новца научни рад бити видљив и доступан већ за недељу дана од дана прихватања не треба да буду подстрек да се са оваквим часописом сарађује. Један реномирани часопис који има строг процес рецензије у ретким случајевима шаље позиве за објаву радова и одржава врло строг процес рецензије што значи да је потребан одређен период да би ли се рад објавио и нашао на мрежи. Важно је консултовати се са колегама из исте области и питати их за мишљење о одређеном издавачу или часопису, каква су њихова искуства и да ли уопште имају било каква искуства. Уколико је неко име из уређивачког одбора познато, препоручљиво је да се ступи у контакт са том особом јер се тада могу добити информације из правог и веродостојног извора и установити да ли је одређени часопис релевантан.

Страница Џефри Била

Страница Џефри Била је полазно место за идентификовање предаторских издавача³³, часописа³⁴ или хакованих интернет страница.³⁵ Његова листа представља, како Џефри Бил наводи: „Potential, possible, or probable predatory scholarly open-access journals/publishers.” На самим ауторима је да обрате пажњу на наведене часописе или издаваче јер постоји велика могућност да се ради о превари. У другим случајевима, аутори се позивају да остављају своје коментаре, не само негативне већ и позитивне, јер њихово искуство увелико може помоћи да се са одређеног часописа скине сумња да је предаторског типа.

---

³³ Jeffrey Beall, „List of publishers”, Scholarly Open Access, <https://scholarlyoa.com/publishers/> (преузето 4.8.2016)

³⁴ Jeffrey Beall, „List of standalone journals”, Scholarly Open Access, <https://scholarlyoa.com/individual-journals/> (преузето 4.8.2016)

³⁵ Jeffrey Beall, „Hijacked Journals”, Scholarly Open Access, <https://scholarlyoa.com/other-pages/hijacked-journals/> (преузето 4.8.2016)

Џефри Бил своје листе редовно ажурира и врши проверу часописа који се налазе у отвореном приступу. На његовом првом попису из 2011. године било је 18 издавача, док је у месецу септембру 2015. пописано 879 издавача, 787 самосталних часописа и 80 хакованих интернет страница часописа.³⁶ Тренутна листа изгледа овако: 1 115 издавача³⁷, 1213 часописа³⁸ и 115 хакованих интернет страница часописа.³⁹

Think. Check. Submit.

„Think. Check. Submit” представља кампању која је покренута не би ли помогла истраживачима да открију релевантне издаваче. Главни циљ ове кампање јесте да истраживачи прођу кроз листу питања која ће им помоћи да идентификују одређеног издавача, односно часопис у коме желе да објаве свој рад. Многе организације подржале су ову кампању (BioMed Central⁴⁰, COPE⁴¹, DOAJ⁴², ISSN International Centre⁴³, LIBER⁴⁴, OASPA⁴⁵ ...).

У наставку текста налазе се нека од питања и уколико су одговори потврдни, веће су могућности да је издавач релевантан и да му се може веровати.⁴⁶

³⁶ Hebrang Grgić, „Otvoreni pristup – deus ex machina za izdavaštvo znanstvenih časopis”, *Libellarium: journal for the research of writing, books, and cultural heritage institutions* Vol 8, No 2 (2015), 1-11.

³⁷ Jeffrey Beall, „List of publishers”, Scholarly Open Access, <https://scholarlyoa.com/publishers/> (преузето 4.8.2016)

³⁸ Jeffrey Beall, „List of standalone journals”, Scholarly Open Access, <https://scholarlyoa.com/individual-journals/> (преузето 4.8.2016)

³⁹ Jeffrey Beall, „Hijacked Journals”, Scholarly Open Access, <https://scholarlyoa.com/other-pages/hijacked-journals/> (преузето 4.8.2016)

⁴⁰ <https://www.biomedcentral.com/>

⁴¹ <http://publicationethics.org/>

⁴² <https://doaj.org/>

⁴³ <http://www.issn.org/>

⁴⁴ Ligue des Bibliothèques Européennes de Recherche – Association of European Research Libraries, <http://libereurope.eu/>

⁴⁵ Open Access Scholarly Publishers Association, <http://oaspa.org/>

⁴⁶ Think.Check.Submit, <http://thinkchecksubmit.org/check/> (преузето 6. 10. 2016)

- Да ли Ваше колеге познају тај часопис?
- Да ли лако можете идентификовати и контактирати издавача?
- Да ли часопис наводи врсту рецензије коју користи?
- Да ли су радови индексирани у сервисима које користите?
- Да ли часопис отворено наводи шта од услуга наплаћује?
- Да ли препознајете неког из уређивачког одбора?

На КоБСОН веб-страници, у бази ЕлеЧас, редовно се ажурирају подаци о IF часописа преузети директно из базе JCR. Истовремено се ажурирају странице са детаљним подацима о часопису на којима се наводе подаци о ISSN-у часописа, језику, периодичности излажења, издавачу, веза до веб-странице издавача и контакт e-mail. То је основни извор, поред Web of Science и JCR-а (изворни подаци за КоБСОН страницу), за проверу података о часопису и његовом IF. Уколико је часопис доступан у Србији, на КоБСОН страници постоји и директан линк ка страници часописа на којој се могу пронаћи и упоредити подаци о годишту, волумену и бројевима часописа, претражити радови и упоредити са насловима публикованим у часопису који позива на објављивање. На страницама часописа транспарентно су видљиви подаци о уредништву, уређивачкој политици, рецензентском поступку, цени публикавања рада, упутства за ауторе, као и пропозиције за слање радова.

Закључак

Отворени приступ, са својом основном концепцијом о знању као универзалном добру, представља велику погодност у ширењу знања и доступности литературе. Као најмодернији светски тренд у савременом научном издаваштву отворени приступ нуди разне могућности – од повећања видљивости и потенцијалне цитираности радова до приступа литератури без надокнаде (првенствено погодан у економски неразвијеним земљама). Ове предности ОА режима навеле су поједине издаваче на неетичко понашање у научном публикавању, злоупотребу и обману са јасним циљем – остваривање финансијске добити. Отуда се срећемо са појавом предаторских и хакованих часописа и „сахрањених” радова. У оваквим околностима велику пажњу би требало посветити едукацији аутора о мерама предострожности и детаљним проверама података приликом доношења одлуке у ком часопису да објаве рад и подстицати их да своја негативна искуства поделе путем својих веб-страница, блогова и друштвених мрежа и тиме спрече даље злонамерне

радње предаторских издавача и часописа. Као негативна последица појаве „предатора” намеће се и беспотребно довођење у сумњу квалитета и веродостојности нових, тек покренутих ОА часописа.

Предаторски издавачи и часописи, као и хаковане интернет странице, представљају и представљаће засигурно исти, ако не и већи, проблем у будућности. Веома је важно да се свест аутора научних радова подигне до тог нивоа да провера једног часописа у отвореном приступу постане неопходна рутина. Данас нам је практично све доступно посредством глобалне мреже и уколико је одређени издавач у било ком тренутку и на било који начин прекршио етички кодекс имамо могућност да то пронађемо, истражимо и заштитимо се. Глобална мрежа је непресушни извор информација и уколико се неко труди да сакрије детаље о свом раду, управо то и представља знак да се ради о нерелевантном издавачу или часопису.

Литература:

1. About COPE. <http://publicationethics.org/about> (preuzeto 12.8.2016)
2. Beall, Jeffrey. „Two New Completely Fake Impact Factor Companies”, *Scholarly Open Access*, <https://scholarlyoa.com/2016/07/28/two-new-completely-fake-impact-factor-companies/> (preuzeto 7.8.2016)
3. Beall, Jeffrey. „Bentham Open : Advisor Reviews – Standard Review”, *The Charleston Advisor* (2009), <http://eprints.rclis.org/13538/1/s8.pdf> (preuzeto 5.8.2016)
4. Beall, Jeffrey. „Criteria for Determining Predatory Open-Access Publishers”, *Scholarly Open Access*, <https://scholarlyoa.files.wordpress.com/2015/01/criteria-2015.pdf> (preuzeto 5. 8. 2016)
5. Beall, Jeffrey. „Hijacked Journals”, *Scholarly Open Access*, <https://scholarlyoa.com/other-pages/hijacked-journals/> (preuzeto 4.8.2016)
6. Beall, Jeffrey. „List of publishers”, *Scholarly Open Access*, <https://scholarlyoa.com/publishers/> (preuzeto 4.8.2016)
7. Beall, Jeffrey. „List of standalone journals”, *Scholarly Open Access*, <https://scholarlyoa.com/individual-journals/> (preuzeto 4.8.2016)
8. Beall, Jeffrey. „Predatory journals and the breakdown of research cultures”, *Information Development* vol. 31, no. 5 (2015), <http://idv.sagepub.com/content/31/5/473.full.pdf+html> (preuzeto 5.8.2016), DOI: 10.1177/0266666915601421.

9. Beall, Jeffrey. „Proposed Criteria for Identifying Predatory Conferences”, *Scholarly Open Access*, <https://scholarlyoa.files.wordpress.com/2016/06/proposed-criteria-for-identifying-predatory-conferences.pdf> (preuzeto 7.8.2016)
10. Beall, Jeffrey. „Red Alert: Polish Scholarly Journal is Hijacked”, *Scholarly Open Access*, <https://scholarlyoa.com/2014/05/02/red-alert-polish-scholarly-journal-is-hijacked/#more-3505> (preuzeto 16.8.2016)
11. Berger, Monica and Cirasella Jill, „Beyond Beall’s List: Better understanding predatory publishers”, *College & Research Libraries News* vol. 76, no. 3 (2015), <http://crln.acrl.org/content/76/3/132.full.pdf+html> (preuzeto 10.8.2016)
12. Editorial Policies, <http://benthamopen.com/editorial-policies.php> (preuzeto 5. 8. 2016)
13. Grgić, Hebrang. „Otvoreni pristup – deus ex machina za izdavaštvo znanstvenih časopis”, *Libellarium: journal for the research of writing, books, and cultural heritage institutions* vol 8, no 2 (2015): 1-11.
14. Harzing Anne- Wil and Adler Nancy J. „Disseminating Knowledge: From Potential to Reality - New Open-Access Journals Collide With Convention”, *Academy of Management Learning and Education* vol.15, no.1 (2016), DOI:10.5465/amle.2013.0373.
15. Perić, Katarina. „Otvoreni pristup i akademski digitalni repozitorijumi”. Neobjavljen master rad, Filološki fakultet, Beograd, 2015. (na ćirilici)
16. Predatorski časopisi, <http://kobson.nb.rs/predatorskiEcasopisi/predatorskiEcasopisi.778.html> (preuzeto 4.8.2016)
17. SHERPA Project, <http://www.sherpa.ac.uk/projects/sherpa.html> (preuzeto 20.8.2016)
18. SHERPA/RoMEO: Browse RoMEO Journals, <http://www.sherpa.ac.uk/romeo/journalbrowse.php?la=en&fIDnum=|&mode=simple> (preuzeto 20.8.2016)
19. Sindik, Josko, Lucija Dodigović i Vukosav Joško. ”Predatorski časopisi: sve veći problem znanstvene zajednice”. U: *Zbornik radova 5. međunarodne znanstveno- stručne konferencije - Istraživački dani Visoke policijske škole u Zagrebu (Unaprjeđivanje sigurnosne uloge policije primjenom novih tehnologija i metoda)*, urednici J.Vukosav, K. Butorac, J. Sindik. Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Policijska akademija, 2016.
20. Think. Check. Submit, <http://thinkchecksubmit.org/check/> (preuzeto 6.10.2016.)

Katarina P. Perić

katarina.peric@nb.rs

Tatjana S. Timotijević

tatjana.timotijevic@nb.rs

Željko N. Dimitrijević

zeljko.dimitrijevic@nb.rs

National Library of Serbia

OPEN ACCESS PUBLISHING AND PHENOMENOM OF PREDATORY JOURNALS AND PUBLISHERS

Abstract

Evolution of digital publishing is followed with evolution of its Open Access (OA). OA of electronic journals allows end users to retrieve information anywhere and anytime. The access to the scientific literature is very important to the scientific community. Surely, authors and publishers have to get secured from the unauthorized downloads and copy of their published work. OA publishing alongside its benefits also has misuse attempts. Those misusages are reflecting by creating false AKA predatory publishers of journals which are spamming authors with invitations to publish their articles. The goal of this paper is to describe all the ways predatory publishers act and what measures must be taken to protect the authors. Although the concept of predatory publishers is not new to public, their late increase show that this is a very important problem which has to be solved. Scholars have to be very careful when submitting their articles, because once they send their manuscript to the predatory journal, that manuscript is being "buried" and impossible to restore.

Keywords: scholarly publishing, Open Access, researchers, copyright, predatory journals, predatory publishers, hijacked journals

Примљено: 31. августа 2016.

Исправке: 22. септембра 2016.

Прихваћено: 10. октобра 2016.